

Iš Lietuvos nacionalinio muziejaus archyvo

VYTAUTAS PLEČKAITIS

Nepriklausomybės Akto signataras
Jurgis Šaulys

VYTAUTAS PLEČKAITIS

Nepriklausomybės Akto signataras

Jurgis Šaulys

Demokratas, valstybininkas, diplomatas

LIETUVOS NACIONALINIS MUZIEJUS

Vilnius

Knygos leidimą parėmė
Klaipėdos rajono savivaldybės administracija

Redaktorė

Nijolė Deveikienė

Nuotraukas parinko

Meilutė Peikštenienė

Senijos dailininkas

Arūnas Prelgauskas

Maketavo

Virginija Lapušauskienė

Įvadas

Jurgis Šaulys gyveno itin sudėtingu, prieštaringu ir dinamišku laiku, kai keitėsi santvarkos ir vyko revoliucijos. Jam teko pergyventi du pasaulinius karus, gyventi Rusijos imperijos valdomoje Lietuvoje, lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimo laikais. Lietuvių kalbos ir rašto mokėsi nelegalioje daktorių mokykloje, baigė rusišką Palangos progimnaziją. Kurį laiką studijavo Vilniaus kunigų seminarijoje, dirbo žurnalistu ir redaktoriumi lietuviškoje spaudoje, studijavo Šveicarijoje, kovojo už lietuvių teisę turėti savo valstybę ir ją kūrė. J. Šaulys priklausė aktyviausių Vasario 16-osios Akto signatarų grupei, buvo vienas svarbiausių derybininkų derantis su vokiečiais ir lenkais, pirmasis Lietuvos Respublikos profesionalus diplomatas – pasiuntinys Vokietijoje, vėliau Italijoje, prie Šventojo Sosto, Lenkijoje ir Šveicarijoje.

Visą gyvenimą mėgo knygas, buvo aistringas bibliofilas, suprato meno vertę. Lankė operos ir baleto spektaklius, mėgo rimtąją muziką. J. Šaulys mokėjo bendrauti su žmonėmis, buvo tolerantiškas, bet tvirtai laikėsi savo nuomonės ir gebėjo ją apginti. Nelaike savęs nei dešiniu oju, nei kairiu oju, vadino save valstybininku.

Šioje knygoje nesistengta aprėpti viso J. Šaulio gyvenimo peripetijų, jo ilgo ir įtempto diplomatinio darbo, gyvenimo emigracijoje bei gausaus susirašinėjimo su daugeliu žymių politikos, visuomenės, kultūros ir meno žmonių, daugybės *pro memoria* Lietuvos užsienio reikalų ministrams ir kitiems valdininkams. Mažai nagrinėtas jo gausus publicistinis palikimas.

Savo darbe norėjau parodyti asmenybę, kurios nuopelnai Lietuvos valstybės kūrimo procese yra neabejotini. J. Šaulio veikla Lietuvos Taryboje ir Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto pasirašymas nebuvo atsitiktiniai dalykai, o tąsa jo jaunystės idealų, kai jis sunkiomis sąlygomis dirbo žurnalistinį bei leidybinį darbą ir visa savo lietuviška veikla artino Lietuvos nepriklausomybę, o vėliau stiprino ją savo valstybine ir diplomatine veikla.

Įvairiapusė J. Šaulio biografija nusipelno ne vienos monografijos ir ši kukli knyga apie vieną iš Lietuvos valstybininkų yra tik pradžia darbų, kurie, tikiuosi, ateityje bus kitų autorių parašyti ir šios neeilinės asmenybės nuopelnai išsamiau atspindėti.

Pagrindinis šios knygos šaltinis buvo J. Šaulio ranka rašytas beveik dviejų tūkstančių puslapių dienoraštis ir J. Šaulio archyvo laiškų bei dokumentų kopijos, parvežtos dukters Birutės Šaulytės iš JAV, Pensilvanijos universiteto bibliotekos ir dabar saugomos Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Taip pat dokumentai iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo, Lietuvos valstybės istorijos archyvo, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriaus Alberto Geručio fondo, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Mokslinės bibliotekos rankraštyno Vinco Maciūno fondo, Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus ir daugiausia iš Klaipėdos universiteto bibliotekos Retų spaudinių sektoriaus bei privataus J. Šaulio seserėno Česlovo Tarvydo ir kitų asmenų archyvo.

Knygos prieduose pateikiami kai kurie J. Šaulio ir jam rašyti laišakai tikintis, kad jie leis geriau pažinti J. Šaulio asmenybę ir įvertinti jos reikšmę tarpukario Lietuvoje. Skelbiami laišakai atskleidžia, kaip gausūs J. Šaulio archyvai ir biblioteka buvo įsigyti Pensilvanijos universiteto bibliotekos, ir patikslina kai kurias signataro gyvenimo datas.

Darbą palengvino Lietuvos nepriklausomybės metais išleistos monografijos apie Vasario 16-osios Akto signatarus, jų atsiminimai, dokumentų rinkiniai iš Pirmosios Respublikos laikotarpio, karo ir pokario metų, istorikų darbai, atspindintys sudėtingą XIX a. pabaigos – XX a. pirmos pusės laikotarpį, kurio liudininkas ir aktyvus veikėjas buvo J. Šaulys. Pirmiausia tai Lietuvos istorijos instituto išleisti kapitaliniai darbai: XIX amžiui ir 1918–1940 m. laikotarpiui skirti *Lietuvos istorijos* tomai¹, Ziganto Kiaupos *Lietuvos valstybės istorija*², Prano Čepėno *Naujųjų laikų Lietuvos istorija*³, keturi leidinio *Lietuvos Respublikos užsienio politika: Dokumentai 1938–1940* tomiai⁴, šeši Mykolo Römerio *Dienoraščio* tomiai⁵, Alfonso Eidinto ir Raimundo Lopatos parengtas dokumentų rinkinys *Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai, 1917–1918*⁶, Vytauto Žalio *Lietuvos diplomatijos istorija (1925–1940)*⁷, Algimanto Kasparavičiaus monografija *Tarp politikos ir diplomatijos: Šventasis Sostas ir Lietuvos Respublika*⁸, A. Kasparavičiaus ir Paweło Liberos sudarytas dokumentų rinkinys *Lietuvos ir Lenkijos diplomatiniai santykiai 1938–1940 metais*⁹, dokumentų rinkiniai

¹ *Lietuvos istorija*, t. VIII, d. 1: *Devynioliktas amžius: Visuomenė ir valdžia*, sud. T. Bairašauskaitė, Z. Medišauskienė, R. Miknys, Vilnius, 2011; *Lietuvos istorija*, t. X, d. 1: *Nepriklausomybė (1918–1940 m.)*, Vilnius, 2013.

² Z. Kiaupa, *Lietuvos valstybės istorija*, Vilnius, 2006.

³ P. Čepėnas, *Naujųjų laikų Lietuvos istorija*, t. 1–2, fotografinis leidinys, Vilnius, 1992.

⁴ *Lietuvos Respublikos užsienio politika: Dokumentai 1938–1940*, t. 1–4, sud. ir red. T. Remeikis, R. Kuncienė, Vilnius, 2009–2012.

⁵ M. Römeris, *Dienoraštis*, t. 1–6, sud. R. Miknys, Vilnius, 2007–2013.

⁶ *Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai, 1917–1918*, sud. A. Eidintas ir R. Lopata, Vilnius, 1991.

⁷ V. Žalys, *Lietuvos diplomatijos istorija (1925–1940)*, t. 1; t. 2, d. 1–2, Vilnius, 2007–2012.

⁸ A. Kasparavičius, *Tarp politikos ir diplomatijos: Šventasis Sostas ir Lietuvos Respublika*, Vilnius, 2008.

⁹ *Lietuvos ir Lenkijos diplomatiniai santykiai 1938–1940 metais*, sud. A. Kasparavičius ir P. Libera, Vilnius, 2013.

*Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais, 1915–1918*¹⁰, *Lietuvių diplomatų korespondencija (1940–1945 m.)*¹¹ bei *VLIK'as ir Lietuvos diplomatinė tarnyba išėivijoje*¹². Taip pat Česlovo Laurinavičiaus, Zenono Butkaus, Romos Bončkutės, Rimanto Miknio, Gedimino Rudžio, Ričardo Čepo, Vlado Terlecko, Juozo Skiriaus, Lauryno Jonušausko, Aldonos Gaigalaitės, Reginos Žepkaitės, Petronėlės Žostautaitės ir kitų istorikų darbai suteikė daug informacijos bei idėjų šios knygos autoriui.

Nuoširdžiai dėkoju Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorei Birutei Kulnytei, kuri pasiūlė imtis šio darbo ir sudarė puikias galimybes pasinaudoti muziejuje sukaupta archyvine bei ikonografinė medžiaga, Signatarų namų vedėjai istorikei Meilutei Peikštenienei už rekomendacijas bei galimybę pasinaudoti muziejuje saugomais dokumentais ir visiems Lietuvos nacionalinio muziejaus darbuotojams, su kuriais teko bendrauti.

Esu dėkingas Česlovui Tarvydui – Jurgio Šaulio giminaičiui, Gargždų miesto garbės piliečiui, paskolinusiam originalių dokumentų ir ikonografinės medžiagos rašomai knygai, taip pat Klaipėdos universiteto bibliotekos Retų spaudinių sektoriaus vedėjai Emilijai Danutei Steponavičiūtei, maloniai leidusiai pasinaudoti čia saugomomis J. Šaulio nuotraukomis, Vydūno ir Gabrielės Petkevičaitės-Bitės laiškais J. Šauliui bei kita medžiaga iš Dr. Kazio Pemkaus bibliotekos-archyvo.

Labai ačiū kolegai Vidmantui Valiušaičiui, perdavusiam J. Šaulio laiško kopiją *Laisvės* laikraščio redaktoriui iš Morkaus Šimkaus archyvo Čikagoje, taip pat Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Mokslinės bibliotekos rankraštyno vedėjui Virginijui Gasiliūnui už suteiktą pagalbą pasinaudojant Vinco Maciūno fonde esančiais J. Šaulio laiškais.

Taip pat dėkoju istorikui dr. Vytautui Jogėlai už naudingus patarimus bei korekcijas. Dėkui prof. Raimundui Lopatai už nuorodas į reikalingus šaltinius, dr. Bertui Venckaičiui už Užsienio reikalų ministerijos prieškarinio nuotrauką.

Nuoširdžiai ačiū Lietuvos garbės konsului Šveicarijoje, Tičino kantone Gintautui Bertašiui už patarimus rašant knygą, taip pat Agnei Bertašiūtei, keliavusiai J. Šaulio gyvenimo takais Šveicarijoje ir užfiksavusiai jo pėdsakus šioje šalyje fotografijose.

Esu taip pat dėkingas Klaipėdos Sąjūdžio klubui ir Klaipėdos rajono savivaldybės merui Vaclovui Dačkauskui, parėmusiems knygos išleidimą.

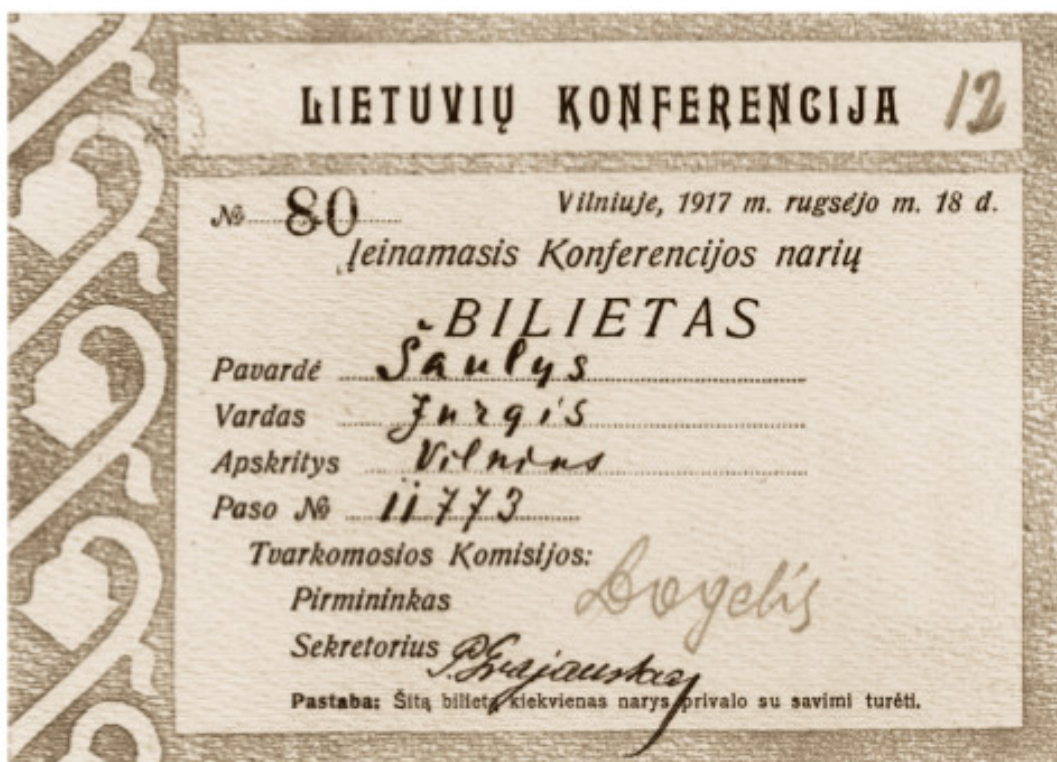
¹⁰ *Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais, 1915–1918: Lietuvos nepriklausomos valstybės genezė*, sud. E. Gimžauskas, Vilnius, 2006.

¹¹ *Lietuvių diplomatų korespondencija (1940–1945 m.)*, sud. A. Petraitytė-Briedienė, Vilnius, 2012.

¹² *VLIK'as ir Lietuvos diplomatinė tarnyba išėivijoje: Berno ir Paryžiaus konferencijų protokolai*, sud. A. Petraitytė, Vilnius, 2004.

Jurgis Šaulys. Berlynas, apie 1922 m. Fot. E. Bieber

Lietuvių konferencijos dalyvio Jurgio Šaulio
keinamasis konferencijos narių bilietas. 1917 m. LNMMB

Lietuvių konferencijos dalyvio kaspinėlis – tautinės vėliavos projektas

Lietuvos Taryba. Vilnius, 1917 m. rugsėjo 25 d.

Iš kairės pirmoje eilėje: Jonas Vileišis, Jurgis Šaulys, Justinas Staugaitis, Stanislovas Narutavičius, Jonas Basanavičius, Antanas Smetona, Kazimieras Šaulys, Steponas Kairys, Jonas Smilgevičius; antroje eilėje: Kazimieras Bizauskas, Jonas Vailokaitis, Donatas Malinauskas, Vladas Mironas, Mykolas Biržiška, Alfonsas Petrulis, Saliamonas Banaitis, Petras Klimas, Aleksandras Stulginskis, Jokūbas Šernas, Pranas Dovydaitis.

Fot. Aleksandra Jurašaitytė

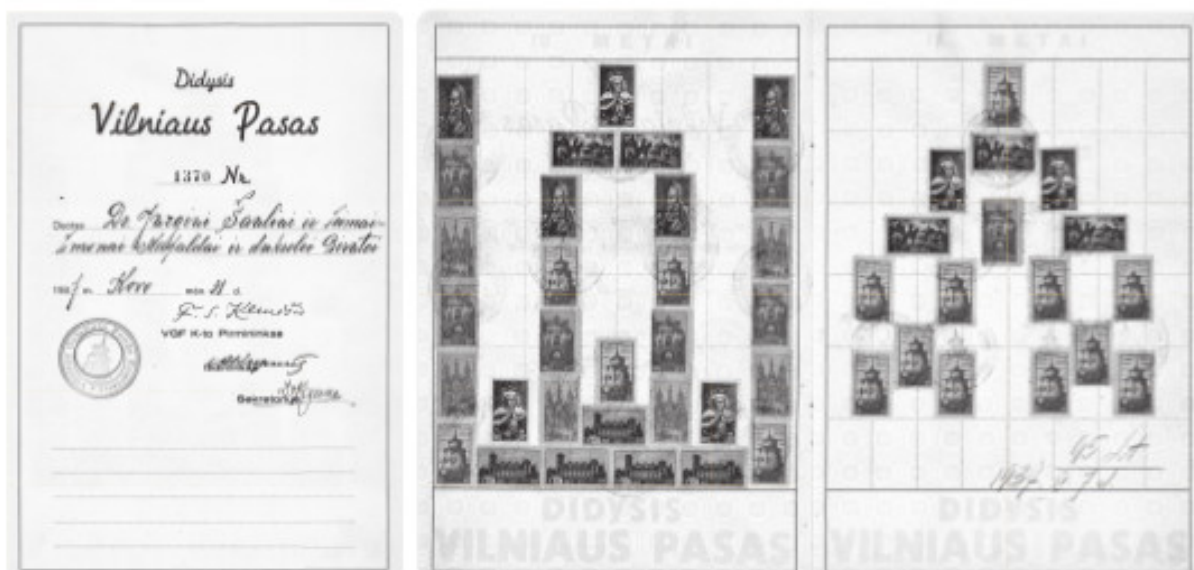
vieną – Vokietijos imperatoriui, o kitą – Vokietijos Rytų fronto karo vadui generolui feldmaršalui Leopoldui Bavariečiui.

Rugsėjo 23 d. Lietuvos Tarybą *in corpore* pakvietė Lietuvos okupacinės administracijos viršininkas kunigaikštis Franzas Josephas von Isenburgas-Birsteinai. Ne vienam Tarybos nariui ta proga teko ieškoti pirmojo savo gyvenime juodo kostiumo ar frako. J. Basanavičius Tarybos narių vardu perskaitė sveikinimą Oberosto vadui princui Leopoldui Bavariečiui. Jo iš anksto parengtą atsakymą perskaitė kunigaikštis F. J. von Isenburgas-Birsteinai, o į lietuvių kalbą išvertė mokyklų inspektorius Kristupas Kairys. Kiekvienam Lietuvos Tarybos nariui buvo įteiktas Tarybos nario liudijimas.

Vokiečių okupacinei valdžiai leidus susaukti Lietuvių konferenciją, buvo leista turėti ir savo spaudos organą. Tokiu laikraščiu tapo *Lietuvos aidas*, kurio atsakinguoju redaktoriumi buvo A. Smetona. Pirmasis laikraščio numeris

pačios dienos vakarą geležinkelio stotyje pasitiko Vengrijos valdžios atstovas – generolas von Mülleris. Kitą dieną J. Šaulys, lydimas von Müllerio su žmona apžiūrėjo miestą, Šv. Stepono bažnyčioje dalyvavo šv. Mišiose, o vakare Budapešto operoje žiūrėjo G. Verdi operą „Aida“. Vengrai parodė išskirtinį dėmesį Lietuvos pasiuntiniui – viešbutyje, kuriame jis apsistojo, iškabino lietuvišką trispalvę, o Budapešto radijas pranešė apie jo atvykimą į Vengrijos sostinę. Gegužės 10 d. J. Šaulį iškilmingai priėmė Vengrijos regentas Miklósas Horthy: „Regento rūmuose visur išilgai salių išstatyti gvardijos kareiviai šventės uniforma. Ceremonialas kuone popiežiškas! Įteikus raštą ir pasikeitus prakalbomis su Regentu užsimezgė pasikalbėjimas apie einamus valandos įvykius: prancūzų [...] rinkimų rezultatus, Rusiją etc.“⁴⁸⁷ Aplankęs dar kelis Vengrijos valstybės pareigūnus, J. Šaulys su jį lydinčiu generolu išvyko į Estergomą, senąją Vengrijos sostinę, kuri dabar buvo tapusi kardinolo Jusztiniáno Serédi rezidencija. Kardinolas jį pavaišino arbata ir aprodė katedrą.

Būdamas Budapešte J. Šaulys lankėsi ir viename seniausių Europos muziejų – Vengrijos nacionaliniame muziejuje, kur lydimas garsaus antikos specialisto, menotyrininko ir archeologo profesoriaus Andrásio Alföldi apžiūrėjo archeologijos ekspoziciją su turtinga aukso dirbinių kolekcija. Pats jaunystėje dalyvavęs archeologiniuose tyrinėjimuose Lietuvoje, apie tai rašęs ir spaudoje, J. Šaulys pažymėjo, kad tai „turtingas ir įdomus auksinių iškasenų rinkinys“⁴⁸⁸.

Didysis Vilniaus pasas, išduotas Jurgiui Šauliui, žmonai Mafaldai ir dukteriai Birutei.
1937 m. kovo 31 d.

⁴⁸⁷ Ten pat, p. 47.

⁴⁸⁸ Ten pat, p. 50.

Jurgis Šaulys Budapešte. 1937 m. gruodžio 13 d.
Atvirlaiškis, rašytas dukteriai Birutei į Vokietiją

Apskritai Vengrijos sostinė jį sužavėjo, dienoraštyje net įrašė: „Budapešto galima tik pavydėti vengrams.“⁴⁸⁹

1934 m. lapkričio 11 d. J. Šaulys buvo paskirtas atstovauti Lietuvai Šveicarijoje, reziduojant Berlyne. Gruodžio 17 d. jis įteikė kredencialus Šveicarijos prezidentui Marceliui Pilet-Golaz, su kuriuo po oficialiosios dalies aptarė Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo reikalus. Kitą dieną susitiko su aukštais Šveicarijos pareigūnais, su kuriais taip pat aptarė Europos politines aktualijas, santykius su Vokietija ir Rusija. Vizito metu aplankė Lietuvos konsulatą Ciuriche.

1937 m. pabaigoje J. Šaulys dar kartą lankėsi jo kuruojamose valstybėse. Šį kartą vizitai buvo labiau dalykiški ir ne tokie išskilmingi kaip pirmieji – įteikiant skiriamuosius raštus.

⁴⁸⁹ Ten pat, p. 51.

Lietuvos diplomatijos šefas

Kaip J. Šaulys tapo Lietuvos diplomatijos šefu. 1941 m. birželio pabaigoje Vokietijai užėmus Lietuvą ir čia susidarius Laikinajai Lietuvos Vyriausybei, keletas užsienyje likusių Lietuvos diplomatų liepos 14 d. susirinko Šveicarijoje aptarti tolimesnės savo veiklos ir santykių su Laikinąja Vyriausybe. Pasitarime, be J. Šaulio, E. Turausko ir A. Geručio, dalyvavo iš Prancūzijos atvykęs P. Klimas ir iš Italijos – S. Lozoraitis. Diplomatams trūkstant informacijos ir neturint kontaktų su Laikinąja Vyriausybe, protokole buvo surašytos aptakios S. Lozoraičio ir J. Šaulio mintys, kad jie remia nepriklausomybės idėją („Lietuvos nepriklausomybė turi būti privalomas pagrindas, bet kiekvienas turi teises dirbti lietuvišką darbą, bet nesieksponuoti politiškai“), tačiau kai vyksta karas, tai, anot J. Šaulio, „negali būti tikros nepriklausomybės; Lietuvoje tėra administracija“⁵⁷². Išlikusiame diplomatų susitikimo protokole yra užfiksuotos tokios J. Šaulio mintys:

„Reikia imti principinę pusę: esame nepriklausomos Lietuvos atstovai. Kol Lietuva yra okupuota, apie nepriklausomybę negali būti nė kalbos. Jeigu ir bus Vyriausybė Lietuvoje, tai tol, kol yra okupacija, negalime jai atstovauti. Kaip nepriklausomos Lietuvos atstovai, mes negalime aiškiai su dabartine Vyriausybe bendradarbiauti. [...] Už paliuosavimą nuo bolševikų esu vokiečiams dėkingas, bet kol nėra nustatyta Lietuvos statusas, tol liksiu Lietuvos atstovas. [...] Turime eiti užsienyje prie savo Vyriausybės sudarymo, sudaryti legioną, kuris kovotų kartu su anglais. [...] Pasiuntinybė Šveicarijoje liko, veikia Gen. konsulas; pasiuntinybė išbraukta iš dipl[omatinio] sąrašo, bet ji veikia.“⁵⁷³

Po mėnesio Berne vėl įvyko diplomatų pasitarimas, kuriame dalyvavo J. Šaulys, P. Klimas, E. Turauskas, o paskutinę dieną, rugpjūčio 15-ąją, prisijungė A. Gerutis ir J. Kajeckas. Protokole, kurį rašė E. Turauskas, politinė padėtis buvo įvertinta tokiais žodžiais: „Nors niekas šiandien dar negali numatyti su visu tikrumu einančio karo pabaigos ir visų karo padarinių, tačiau visiems sutartinai buvo aišku, kad Lietuvių Tautos uždavinys yra nusikratyti ardančio ir

⁵⁷² Ten pat, p. 115.

⁵⁷³ Ten pat, p. 355–362.

slegiančio iš Rytų atplūdusių barbarų – bolševiko jungo. Tame reikale Lietuvių Tautai eventualiai padėti šiuo metu tegali Vokietija.⁵⁷⁴ Lietuvos diplomatų pasitikėjimas Vokietija karo pradžioje buvo didžiulis. Tačiau karui tęsiantis tas pasitikėjimas vis menko.

Kaip minėta, dar prieš Sovietų Sąjungos okupaciją užsienio reikalų ministras J. Urbšys Lietuvos pasiuntiniams buvo išsiuntęs telegramą, kurioje nurodė, kad, valstybę ištikus katastrofai, diplomatijos šefu skiriamas S. Lozoraitis. Šį J. Urbšio paskyrimą pripažino visi užsienyje esantys diplomatai ir S. Lozoraitį laikė Lietuvos diplomatinio korpuso vadovu. Tačiau Italijai 1940 m. stojus į karą Vokietijos pusėje, susisiekti su S. Lozoraičiu Romoje pasidarė sudėtinga, ypač tiems Lietuvos diplomatams, kurie rezidavo Antantės šalyse. Be to, Lietuvos atstovybės pastatas Romoje buvo Italijos fašistinės Vyriausybės perduotas SSRS. Dėl šių priežasčių S. Lozoraitis 1941 m. pabaigoje nusprendė diplomatijos šefo pareigas laikinai perduoti neutralioje Šveicarijoje reziduojančiam vienam iš savo pavaduotojų J. Šauliui. J. Šaulys šias pareigas ėjo nuo 1941 m. gruodžio 2 d. iki 1945 m. lapkričio 15 dienos. Tapusiam visų egzilyje esančių Lietuvos diplomatų vadovu J. Šauliui smarkiai padidėjo darbo krūvis, suintensyvėjo susirašinėjimas su Lietuvos diplomatais, reziduojančiais JAV, Prancūzijoje, Pietų Amerikoje, Italijoje ir Anglijoje.

1942 m. gegužės 21 d. Berne įvyko dar vienas J. Šaulio suorganizuotas Lietuvos diplomatų susitikimas, kuriame vėl buvo pabrėžiama Lietuvos nepriklausomybės reikšmė, bet nenuspręsta, koki u keliu reikėtų ją atgauti. Diplomatai neturėjo aiškaus nusistatymo, kurią pusę vykstančiame kare jie turėtų paremti. Buvo konstatuota, kad nė viena pusė neturi aiškios persvaros. Iš tikrųjų 1942 m. pavasarį dar nebuvo aišku, kas laimės Antrąjį pasaulinį karą. Todėl Lietuvos diplomatai buvo linkę laukti ir stebėti, bet jokių deklaracijų neskelbti.

Santykiai su egziline Lenkijos Vyriausybe. J. Šauliui, kaip diplomatų korpuso vadovui, teko palaikyti santykius ir su egziline Lenkijos Vyriausybe. Londone įsikūrusi generolo Władysława Sikorskio vadovaujama egzilinė Lenkijos Vyriausybė kūrė planus po karo sudaryti konfederacinę Lenkijos ir Čekoslovakijos valstybę. Tokios konfederacijos sukūrimo idėją palaikė Didžioji Britanija, bet jai nepritarė Maskva. Lenkų vadovai kreipėsi į Lietuvos pasiuntinius Vakaruose, siūlydami prisijungti prie tokio projekto aptarimo. Pasiuntinys JAV P. Žadeikis iš karto atmetė tokį pasiūlymą, apie tai informavo JAV valstybės departamentą. Tuo tarpu J. Šaulys ir S. Lozoraitis 1941 m. pabaigoje vedė derybas su lenkų atstovais ir ieškojo galimybių bendradarbiauti. Tačiau nesėkmingai⁵⁷⁵.

⁵⁷⁴ Ten pat, p. 334.

⁵⁷⁵ СССР и Литва в годы Второй мировой войны, т. 2, Вильнюс, 2012, с. 544.

Jurgio Šaulio laiškas Antanui Smetonai

Ponui A. Smetonai
LIETUVOS ATSTOVYBĖ Ryme,
ITALIJOJE
Roma (49) – Via Ciro Menotti 8
Via di Porta Pinciana 6

12.IX.1922

Telef. 20-203

Mielas Antanai,

Iš laikraščių teko išskaityti, kad Amerikos lietuvių įteikta Tau aukso medalis kaip pirmam naujai atstatytosios nepriklausomos Lietuvos prezidentui. Toks simpatingas iš Amerikos lietuvių pusės žingsnis duoda man progos, atsiminius nesusidariusį bendro darbo laiką, pasveikinti Tave dėl to viešo pagarbos pareiškimo ir palinkėti Tau, kad iš Tavo dedamų bendram visuomenės labui darbų ir rūpesčių galėtų susilaukti mūsų jaunoji valstybė kuo daugiausia naudos.

Nebuvau ir nesu, kaip pats žinai, visų Tavo pažiūrų šalininkas, kiek jos nutolsta nuo bendrosios vedamos linijos ir atspindi siauresnes Tavo partijos programas, bet nežiūrint to, geriau gi pasakius, gal daugiau kaip tik dėl to, man ir smagu išreikšti čia savo Tau jausmą. Aš esu, mat, ir palieku, kaip įsitikinęs ir sąmoningas valstybininkas, tos paprastos nuomonės, kad valstybės negalima identifikuoti su viena kuria partija (anot Louis XIV, *l'état c'est moi* [valstybė – tai aš – V.P.]) ir kad valstybei sveikiau, jos gyvenimui yra būtina reikalingos ir gali būti naudingos pastangos visų partijų, kurios tik eina, kad ir įvairiais keliais, į vieną pozityvinį ir tveriamą valstybės tikslą.

Ar šiokią, ar tokią galutinę išdavą duos tų įvairių partijų pastangos, tai jau veikiančiųjų ir visuomenės abiejų santykiavimo ir, žinoma, tam tikro esamos kultūros laipsnio klausimas.

Tatai reikšdamas dar kartą Tau mano pagarbos ir linkėdamas Tau visa gera, prašau sveikinti nuo manęs Ponią savo žmoną ir likti abiem kartu su vaikais sveikiem ir gyviem.

Tavo atsidavęs
J. Šaulys

LLTI MBR, Vinco Maciūno fondas, f. 115-439

Antano Smetonos laiškas Jurgiui Šauliui

Igaliojamam Ministrui
Romoje prie Šv. Sosto
D-ruui Jurgiui Šauliui

Dėkui Tamstai už švenčių linkėjimus ir sveikinimus. Ir aš Tamstai linkiu sveikatos ir visa, ko Tamsta geistum.

Tamstos laiškan neatrašiau tuojau dėl to, kad šį tą norėjau išsiaiškinti ir kad esu kiek apsileidęs. Mat šiek tiek pavargstu.

Asmens dovana Šv. Tėvui (Daukšos postilė) gauta. D-ras Zaunius turbūt jau bus Tamstai apie tai pranešęs. Dėl kolegijos prie Vatikano Tamstos pranešimą esame svarstę. Gal ir išeis iš to šis tas. Tik bėda, kad mūsų Bažnyčios ierarchai nesukalbami. Jiems nei Konkordato, nei įstatymų nėra. Kana ką mano ir kana kaip galvoja. Keisti žmonės. Nuncijus nesiorientuoja, bėgioja ir sukasi, užuot rimtai dirbęs. Kad tik nesusipainiotų! Nei šį, nei tą padarė dėl Ministro moterystės. [Matyt, turima omenyje D. Zauniaus istorija dėl trečios santuokos, kurios Bažnyčia nenorėjo pripažinti. – V.P.] Dabar gal pats supranta pakarščiaęs. Bet, rodos, susitvarkysime.

Daug labų dienų.
A. Smetonos parašas
Kaunas, 1930.IV.1

LLT1MBR, Vinco Maciūno fondas, f. 155-481

Antano Smetonos laiškas Jurgiui Šauliui

Igaliojamam Ministeriui Berlyne
D-ruui Jurgiui Šauliui

Sugrįžęs iš savo tėviškės, Užulėnio, nudžiugau Tamstos dovana, mano vardo dienos proga man atsiųsta Morkūno *Lietuviszka Postilla*. Kad ir trūksta jai pradžios ir galo, tai vis dėlto nenustoja tautinės brangenybės pobūdžio. Ir dar taip gražiai sutvarkyta, apdorota. Nuoširdžiai sakau ačiū Tamstai! Rytoj išvažiuoju Palangon ilsėtis. Išbūsiu tenai bent mėnesį.

Be to, negaliu nepadėkojęs praleisti ir tos gražios man dedikacijos, stilingomis raidėmis papuoštos, kuri eina prieš bibliografinę, labai vertingą žinią.

Siunčiu Tamstai daug labų dienų.

A. Smetona
Kaunas, 1933 m. liepos 5 d.

LLT1MBR, Vinco Maciūno fondas, f. 155-410

Apie autorių

Vytautas Plečkaitis – Kovo 11-osios Nepriklausomybės Akto signataras, istorikas. Baigė Vilniaus universitetą. 1996–2000 m. dirbo ambasadoriumi Ukrainoje, Moldovoje ir Gruzijoje reziduodamas Kijeve. 2005 m. pabaigoje paskirtas generaliniu konsulu Ženevoje. Nuo 2007 m. rudens – pirmasis atkurtos Lietuvos Respublikos ambasadorius Šveicarijoje. Šias pareigas ėjo iki 2010 m. rugpjūčio.

Su Janu Widackiu išleido knygą *Lietuvos ir Lenkijos santykiai 1917–1994* (1998). Iš vokiečių kalbos išvertė A. Giese's studiją *Laisvieji mūrininkai* (2006). Knygos *Šveicarija, kurios nepažįstame* (2013) autorius. Spaudoje ir internete skelbia tekstus aktualiais vidaus ir užsienio politinio visuomeninio gyvenimo klausimais.

Tiražas 700 egz.

Bleido Lietuvos nacionalinis muziejus.

Arsenalo g. 1, LT-01143 Vilnius

Spausdino UAB „Petro ofsetas“.

Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius